

Schoolbesturen en de zorg- en adviesteams: taken en verantwoordelijkheden van schoolbesturen in het primair onderwijs

Elk kind moet de kans krijgen zich optimaal te ontwikkelen. Dat vraagt om een veilige thuissituatie, goed onderwijs voor alle kinderen en goede zorg voor kinderen die dat nodig hebben. En om goede afstemming daartussen. Daar zijn, naast de ouders, heel veel verschillende professionals bij betrokken, werkzaam in de praktijk van onderwijs, opvoeding, veiligheid en zorg. Maar ook op het niveau van beleid en bestuur zijn er vele partijen betrokken, met name om de visie te bepalen en de voorwaarden te scheppen voor die praktijk.

Inmiddels wordt wetgeving voorbereid voor 'zorg in en om de school'. Daarin krijgen schoolbesturen de plicht met gemeenten afspraken te maken, onder meer over zorg- en adviesteams.

Zorg(en) delen met lokale partners; kijkt u toe of neemt u het heft in handen?

Op bestuurlijk niveau zijn het, naast gemeenten, provincies en het management van instellingen voor zorg en veiligheid, vooral schoolbesturen die hier een voorname taak in hebben. Vanuit hun verantwoordelijkheid voor goed onderwijs voor alle kinderen hebben scholen ook de taak om de aansluiting met enerzijds het gezinsmilieu en anderzijds de instellingen voor zorg en veiligheid te leggen. Kinderen die in hun ontwikkeling belemmerd worden door een onveilige thuissituatie, ontwikkelingsstoornissen, opvoed- of veiligheidsproblemen kunnen immers niet optimaal aan het onderwijs deelnemen. Of zelfs thuis komen te zitten.

Naast het vorm geven aan goede samenwerking met ouders is voor scholen het vorm geven aan de samenwerking met instellingen voor zorg en veiligheid een belangrijke taak. Die samenwerking krijgt op steeds meer plaatsen gestalte in de vorm van zorgteams en zorg- en adviesteams (ZAT's).

Onlangs kondigde het Kabinet aan om deze samenwerking voor goede zorg in en om scholen ook in wetgeving te willen vastleggen. Het ministerie van OCW en het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin heeft hiertoe op 9 juni 2009 een brief naar de Kamer gestuurd onder de naam "Wettelijke borging zorg in en om de school". Het kabinet streeft naar een 100% landelijke dekking van goede ZAT's in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.

Daarmee moeten kinderen en jongeren met problemen snel passende en afgestemde hulp krijgen.

Daarnaast is eerder al de opdracht gegeven om een Landelijk Steunpunt zorg- en advies-teams (ZAT's) in te richten. Dit Landelijk Steunpunt ZAT biedt naast een helpdesk ook een uitgebreid Kwaliteits- en ondersteuningsprogramma. Daarin is nadrukkelijker dan voorheen de aandacht gericht op de rol van *schoolbesturen en bovenschools managers* met betrekking tot zorgteams en ZAT's. Voorheen was de ondersteuning vooral gericht op de professionals die in de dagelijkse praktijk actief zijn in de (leerlingen)zorg, zoals de intern begeleiders en de coördinatoren van de WSNS-samenwerkingsverbanden. Maar voor het versterken van de zorg in en om scholen en het tot stand brengen van samenwerking met zorginstellingen zijn ook bestuurlijke inspanningen noodzakelijk. Een gedeelde visie op zorg in de school en bovenschools, een gezamenlijk gedragen zorgbeleid, stimulansen en ondersteuning voor scholen, facilitering, het scheppen van voorwaarden, kwaliteitsbewaking en borging van afspraken zijn even onontbeerlijk. Dit zijn zaken waarvoor schoolbesturen, dan wel de door hen gemandateerde bovenschools managers of schoolleiders, verantwoordelijkheid dragen.

Des te meer omdat de zorg in en om scholen cruciaal is voor de ontwikkelingen in de richting van passend onderwijs en een 'zorgplicht' voor besturen, is actieve bemoeienis en inzet van schoolbesturen / bovenschools managers ten behoeve van de inrichting en kwaliteitsbevordering van zorgteams en ZAT's dringend noodzakelijk. Zeker nu de structuurkant van de invoering van passend onderwijs (via de regionale netwerken) voorlopig wordt verlaten en met name ingezet wordt op de kwaliteitskant van het proces. Dit betekent onder meer dat de schoolbesturen:

1. Aan zet zijn om hun scholen aan te zetten tot het optimaliseren van hun interne zorg, waaronder ook het inrichten van zorgteams op school met externe partners.
2. Aan zet zijn in het (schoolbestuurlijke) samenwerkingsverband WSNS, om de bovenschoolse zorg, waaronder het Zorg- en adviesteam / ZAT, goed in te richten.
3. Aan zet zijn om regionale samenwerking met voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs tot stand te brengen. Dit alles vanuit hun verplichting om voor alle kinderen goed onderwijs en passende (onderwijs)zorg te bieden en thuiszitten te voorkomen.

Dat betekent ook dat schoolbesturen afspraken moeten maken met gemeenten over de inzet van menskracht en/of middelen die nodig zijn om zorgteams en ZAT's en passend onderwijs te realiseren en te borgen. Gemeenten sturen immers de lokale zorginstellingen aan. En met de recente voornemens voor wetgeving met betrekking tot 'zorg in en rond de school' hebben gemeenten ook de verplichting een regierol te vervullen met betrekking tot inrichting en instandhouding van zorg- en adviesteams. Schoolbesturen en gemeenten hebben een formele samenwerkingsrelatie binnen het kader van de lokale educatieve agenda (LEA). Daar kunnen afspraken over wederzijdse verantwoordelijkheden, inspanningen, middelen en resultaatverplichtingen gemaakt worden.

Ook daarvoor zullen schoolbesturen met elkaar moeten samenwerken om een gezamenlijk standpunt naar gemeenten toe te presenteren. En vaak zullen ook gemeenten onderling moeten samenwerken op regio-schaal. Pas dan kan in een regio een dekkende structuur van zorg voor jeugdigen tot stand worden gebracht, waarin ook de ontwikkelingen met betrekking tot Centra voor Jeugd en Gezin en passend onderwijs een plek hebben gekregen.

Naast de schoolbesturen zijn het op veel plaatsen in het land al vele jaren de WSNS-coördinatoren die zich intensief bezig houden met de versterking van de zorg in en om de scholen. Veel ZAT's zijn door hun inspanningen tot stand gekomen. Op veel plaatsen zijn zij ook al gesprekspartner voor gemeenten. Op andere plaatsen (nog) niet. De expertise van de WSNS-coördinatoren en de verantwoordelijkheden van schoolbesturen zijn op het terrein van zorg in en om de scholen beiden nodig; zij vullen elkaar meestal goed aan. Het is daarom aan te

bevelen de schoolbestuurlijke taken met betrekking tot zorgteams en ZAT's, waaronder ook het overleg met gemeenten, nadrukkelijk in samenwerking met de WSNS-coördinatoren op te pakken.

Gelukkig zien we dat met de ontwikkelingen in de richting van passend onderwijs veel besturen / bovenschools managers zich steeds meer gaan bezighouden met de inhoud van en voorwaarden voor de zorg in en om hun scholen. Maar er rijzen bij hen nog heel wat vragen. Centrale vragen die steeds terugkeren zijn onder meer:

- 1 Wat zijn zorgteams en ZAT's nu precies?
- 2 Zijn ZAT's verplicht?
- 3 Wie is/zijn verantwoordelijk voor het ZAT?
- 4 Wat is het belang van de ZAT's binnen passend onderwijs?
- 5 Hoe houdt het ZAT zich tot het regionaal loket passend onderwijs voor integraal indiceren?
- 6 Hoe houdt het ZAT zich tot het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)?
- 7 Wat zijn taken en verantwoordelijkheden van schoolbesturen m.b.t. ZAT's?
- 8 Hoe werken schoolbesturen rond ZAT's samen met gemeenten / provincies?
- 9 Wat kan de LEA betekenen voor de zorg in en om scholen?
- 10 Is er ondersteuning mogelijk voor schoolbesturen?

Op deze (en andere) vragen wordt daarom in deze notitie ingegaan.

Als het om bestuurlijke verantwoordelijkheden gaat betreft dat primair de schoolbesturen, maar op veel plaatsen zijn het bovenschools managers of schoolleiders die gemandateerd in die verantwoordelijkheden treden. Waar wij spreken over schoolbesturen bedoelen wij in het vervolg dus ook steeds bovenschools managers en schoolleiders die optreden als bevoegd gezag van scholen.

Zorg- en adviesteams (ZAT's) zijn multidisciplinaire teams, waarin instellingen die zorg en ondersteuning bieden aan jeugdigen en hun ouders, aansluiten bij de zorg die door scholen wordt geboden. Met ruim 7.000 basisscholen, soms met slechts 50 leerlingen, is het over het algemeen niet haalbaar om vanuit reguliere budgetten en taakstellingen van instellingen de aansluiting via het ZAT met alle benodigde jeugdzorgpartners te leggen op het niveau van individuele scholen. Dit is over het algemeen ook niet nodig op basis van de omvang en zwaarte van de voorkomende problematiek. Met name geldt dit voor bureau jeugdzorg en voor de ambulante taken van de REC's ten behoeve van het regulier basisonderwijs.

Dit heeft consequenties voor de organisatiestructuur van ZAT's in het primair onderwijs. Dit betekent namelijk dat de aansluiting met zorgpartners op twee niveaus gemaakt dient te worden; op de school zelf, in het zorgteam, en op bovenschools niveau (bijvoorbeeld het samenwerkingsverband WSNS), in het zorg- en adviesteam (ZAT).

Zorg op school: het zorgteam

Scholen worden steeds meer geconfronteerd met gedragsproblemen of ontwikkelingsstoornissen bij kinderen, vermoedens van verwaarlozing of mishandeling, opvoedingsonmacht bij ouders. De leerkracht in de klas signaleert die problemen en zoekt samen met de intern begeleider naar extra zorg binnen de school. Als er ook hulpverlening nodig is voor het kind of het gezin kan de school het niet meer alleen af en heeft de steun van zorginstellingen nodig. Die werken met de school samen in het zorgteam op school. Op schoolniveau dient een bepaalde minimuminzet van zorg en ondersteuning beschikbaar te zijn om snel signalen bij leerlingen/ouders te kunnen beoordelen en acties in gang te kunnen zetten. Daar zijn minimaal de volgende zorginstellingen aanwezig: een schoolmaatschappelijk werker en de jeugdverpleegkundige van de jeugdgezondheidszorg. Zij vormen samen met de intern begeleider en de schoolleider de kern van het zorgteam. Daarin bespreken zij aangemelde leerlingen, stellen gezamenlijk een aanpak vast en spreken af wie welke acties onderneemt. Het zorg-

team kan de problematiek en de mogelijkheden van kind en ouders beoordelen en de meest passende hulp bieden of in gang zetten of (bij complexe problemen) doorleiden naar het ZAT. De eindverantwoordelijke voor de gang van zaken en uitvoering van functies in het zorgteam is meestal de schoolleider. In de praktijk is het vrijwel altijd de intern begeleider die het voortouw neemt bij de concrete inrichting van het zorgteam, vaststellen van de werkprocessen, het coördineren van de toeleiding naar het zorgteam en de afstemming op de leerlingenzorg van de school een de externe zorg en het zorg- en adviesteam. Daarbij zijn facilitering, ondersteuning en eindverantwoordelijkheid door schoolbestuur en samenwerkingsverband én de gemeente(n) voor jeugdgezondheidszorg en schoolmaatschappelijk werk voorwaardelijk.

Schoolnabije zorg: het zorg- en adviesteam

Op bovenschools niveau wordt de aansluiting gemaakt met bureau jeugdzorg en met de zorg in het kader van WSNS en de indicerende- en ambulante taken van de REC's/CvI's. Het ZAT sluit aan bij de ervaringskennis, informatie en diagnostische gegevens van de school en de behandeling in/door het zorgteam. Naast het WSNS-verband, bureau jeugdzorg en de REC's nemen ook de intern begeleider, de jeugdarts van de jeugdgezondheidszorg en het algemeen- of schoolmaatschappelijk werk deel aan het zorg- en adviesteam. Voor de handelingsadviesing aan scholen is het van belang dat in elk geval een orthopedagoog / psycholoog aan het ZAT deelneemt. Wanneer die niet vanuit één van de deelnemende organisaties wordt geleverd dient naar aanvulling met deze expertise gezocht te worden. In het ZAT kunnen andere partijen op verzoek aansluiten, zoals de leerplichtambtenaar, (preventief) ambulant begeleiders van SBO en REC's, de politie of de jeugd-geestelijke gezondheidszorg. Functies van het ZAT zijn onder meer: multidisciplinaire analyse van de problematiek, zo nodig doen van aanvullend onderzoek, handelingsgerichte diagnostiek, bieden van lichte hulp aan kinderen en/of ouders, bieden van handelingsadviezen aan leerkracht en intern begeleider, afstemmen van de hulp rond een kind/gezin en zo nodig toeleiden naar specialistische onderwijszorg en/of jeugdzorg (en in verregaande mate voorbereiden van de indicaties daarvoor en zo nodig de afstemming daarvan tot integrale indicaties). De formele verantwoordelijken voor de facilitering en borging van het ZAT zijn de schoolbesturen en gemeente(n). In de praktijk is het vaak de WSNS-coördinator die het voortouw neemt bij de concrete inrichting van het zorg- en adviesteam, het vaststellen van werkprocessen, coördineren van de toeleiding en de afstemming op de onderwijszorg.

Het kabinet wil dat er voor alle kinderen in Nederland goede zorg en goed onderwijs geboden wordt. Dat alle kinderen en jongeren gezond en veilig kunnen opgroeien, dat elke jongere een passende plek in het onderwijs heeft en een diploma haalt. Zodat ze goed voorbereid zijn op hun toekomst in onze maatschappij en zodat ze zelf ook een steentje kunnen bijdragen aan een beter Nederland. Zorg- en adviesteams (ZAT's) zijn teams waarin professionals die zorg en ondersteuning bieden aan jeugdigen en hun ouders, samenwerken met scholen om problemen van kinderen en jongeren op te lossen. We hebben het dan bijvoorbeeld over de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk, jeugdzorg, de leerplichtambtenaar en de politie. Volgens het kabinet is gebleken dat hulp vanuit deze teams enorm dienstbaar kan zijn aan kinderen en jongeren die problemen hebben bij het opgroeien. Samenwerken is echter niet vrijblijvend, daarom wil het kabinet de samenwerking van onderwijs met jeugdzorg en veiligheid ook gaan borgen in wetgeving. Zowel voor het onderwijs, als voor de hulpverlenende instellingen.

Op 9 juni heeft de Tweede Kamer een brief ontvangen van minister Rouvoet, staatssecretaris Dijkema en staatssecretaris van Bijsterveldt, waarin hun voornemens met betrekking tot wetgeving voor de zorg in en rond scholen en ZAT's worden aangekondigd. Deze wetgeving is afgestemd op de ontwikkelingen met betrekking tot passend onderwijs en Centrum voor Jeugd en Gezin.

Allereerst schetsen minister en staatssecretarissen de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van ZAT's. Belangrijkste conclusies: de tevredenheid van samenwerkende partijen blijft groot, de dekkingsgraad van ZAT's blijft stijgen, de deelname van de benodigde partijen stagneert, de bestuurlijke borging van de afspraken over samenwerking neemt toe en een meerderheid van de scholen en gemeenten oordeelt positief over de resultaten van samenwerken in ZAT's. Met name voor het realiseren van de noodzakelijk geachte samenstelling van ZAT's en de bestuurlijke borging ervan wil het Kabinet wetgeving voor ZAT's en samenwerking voor zorg in en om scholen.

Het Kabinet wil de *'Zorg in en om de school'* verankeren in verschillende wetten; in de onderwijswetten, in het wetsvoorstel en de AMvB 'CJG en regierol gemeenten in de jeugdketen' en in het wetsvoorstel 'regierol gemeenten ten aanzien van het lokale veiligheidsbeleid'.

Het Kabinet wil in de onderwijswetten (WPO, WEC, WVO, WEB) wettelijk borgen dat partijen de school als vind- en werkplaats gebruiken voor zorg aan leerlingen. Zij wil daarom vastleggen dat:

- het bevoegd gezag van een onderwijsinstelling de plicht heeft om samen te werken in de jeugdketen en om ontwikkelings- en opvoedrisico's vroegtijdig te signaleren en te melden, onder andere door het hebben van een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en door de bevordering van het gebruik hiervan;
- onderwijs en gemeenten de verplichting krijgen om samen afspraken te maken over de taakverdeling ten aanzien van zorg in en om de school, waarbij de regierol bij gemeenten ligt. Deze afspraken kunnen een onderdeel vormen van de Lokale/ Regionale Educatieve Agenda.

Onder zorg in en om de school verstaan zij: de preventieve inzet van hulpverlening en zorg (bijv. de inzet van schoolmaatschappelijk werk), de instandhouding van multidisciplinaire casusoverleggen/ZAT's, het benodigde aantal ZAT's, de benodigde partijen in ZAT's en de taakverdeling tussen gemeente en onderwijs in de uitvoering van ZAT's, de beschikbaarheid van achterliggende zorg en zo nodig aanvullende voorzieningen om tot een sluitende aanpak te komen voor overbelaste jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar.

Via de AMvB CJG en regierol gemeenten willen zij de instellingen benoemen die verplicht dienen samen te werken in en om het onderwijs. Voor het PO zijn dat: de jeugdgezondheidszorg, het (school)maatschappelijk werk en bureau jeugdzorg.

De hoofdlijn van wetgeving is besproken met de koepelorganisaties van onderwijs, politie, hulpverlening, zorg, het IPO en de VNG. Ook bij de verdere uitwerking van dit wetsvoorstel zullen zij betrokken worden.

Dus de wettelijke verplichting tot het hebben van ZAT's komt er binnenkort.

Zie verder www.jeugdengazin.nl of www.zat.nl

Vaak komen wij de vraag tegen: van wie is het ZAT nu eigenlijk, van de scholen of van de gemeente? Die vraag naar de verantwoordelijkheid voor het opzetten en inrichten van zorgteams en ZAT's en voor de kwaliteit ervan kan naar twee niveaus worden uitgewerkt. Enerzijds: wie zijn er bestuurlijk verantwoordelijk? En anderzijds: wie zijn er verantwoordelijk voor de uitvoering? Gezien de partijen die in zorgteams en ZAT's samenwerken zijn er drie gremia die hiervoor bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen. Dat zijn de schoolbesturen (voor de onderwijszorg), gemeenten (voor jeugdgezondheidszorg, (school)maatschappelijk werk en leerplicht. En provincies (voor jeugdzorg).

In de voorstellen voor nieuwe wetgeving worden schoolbesturen en gemeenten dan ook verplicht gezamenlijk afspraken te maken over de preventieve inzet van zorg en hulpverlening (zoals schoolmaatschappelijk werk) en over de ZAT's. Dan gaat het om afspraken over de instandhouding van multidisciplinaire casuïstiek-overleggen / ZAT's, het benodigde aantal ZAT's, de benodigde partijen in de ZAT's en de taakverdeling tussen gemeente en onderwijs in de uitvoering van ZAT's, de beschikbaarheid van achterliggende zorg, de relaties met andere lokale zorgstructuren (waaronder CJG) en zo nodig een sluitende aanpak voor overbelaste jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar. Die afspraken worden bij voorkeur vastgelegd in de lokale- of regionale educatieve agenda (LEA/REA).

Het gaat dus om gezamenlijke afspraken vanuit verschillende verantwoordelijkheden. Zo zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de regie op en samenhang van het lokale jeugdbeleid en de lokale zorgstructuur voor jeugdigen. En voor de inzet van lokale partijen in het ZAT. Voorts zijn zij verantwoordelijk voor overleg met de provincie over de inzet van jeugdzorg in aansluiting op de lokale zorgstructuur, en dus ook in de ZAT's.

Daarnaast zijn de schoolbesturen verantwoordelijk voor de inrichting van en voorwaarden voor een goede leerlingenzorg in de scholen en voor de bovenschoolse zorg binnen het

bestuurlijk samenwerkingsverband WSNS, waaronder dus ook de zorgteams in de scholen en de (bovenschoolse) ZAT's. Dit mede om te kunnen voldoen aan hun zorgplicht in het kader van passend onderwijs. Duidelijk zal zijn dat beide partijen niet zonder elkaar kunnen.

Op uitvoeringsniveau zijn het de professionals uit het onderwijs en de zorg / hulpverlening die belangrijke verantwoordelijkheden dragen voor de kwaliteit van werken in de zorgteams en ZAT's. Dat betreft onder meer de intern begeleiders, leerkrachten en schoolleiders in het basisonderwijs, ambulante begeleiders uit het speciaal onderwijs en de zorgverleners van de jeugdgezondheidszorg, het (school)maatschappelijk werk, jeugdzorg, WSNS, leerplicht, politie en eventueel anderen. Voor de facilitering, ondersteuning en professionalisering van de uitvoerenden uit het onderwijs in de zorgteams en ZAT's dragen de schoolbesturen weer de eindverantwoordelijkheid. Met name de intern begeleider, als spil in de zorg en knooppunt tussen de interne en externe zorg, verdient een stevige positionering.

Daarmee wordt duidelijk dat de bestuurlijk verantwoordelijken bij hun afspraken nauw moeten samenwerken met (het management van) de verantwoordelijken voor de uitvoering. Zeker bij de inrichting van de zorgteams / ZAT's, maar zeker ook voor de kwaliteitsbewaking en evaluatie van de samenwerking. Het gaat hierbij echt om een samenwerkingsmodel, een netwerkconstructie. Dat maakt dat de vraag naar: van wie is het ZAT? niet anders beantwoord kan worden dan: van ons samen! Juist die gezamenlijke, sectoroverstijgende aanpak én verantwoordelijkheid is kenmerkend voor de samenwerking in zorgteams en ZAT's. En in plaats van de vraag naar 'van wie is het ZAT?' kan beter de vraag gesteld worden: wat zijn ieders verantwoordelijkheden met betrekking tot de zorgteams / ZAT's. Wat de verantwoordelijkheden van schoolbesturen zijn ten aanzien van ZAT's zullen we bij vraag 7 nader bespreken.

Deze vormen van intersectorale samenwerking zijn voor veel partijen betrekkelijk nieuw en vragen daarom vaak nogal wat tijd voordat ze afgestemd en effectief functioneren. Denk bijvoorbeeld aan de horizontale verantwoording tussen schoolbesturen en gemeente(n). Voor het realiseren van een sluitende zorgstructuur en passend onderwijs voor alle kinderen (één kind, één plan) is die intersectorale samenwerking echter broodnodig.

Passend onderwijs richt zich op alle kinderen. Het beoogt voor alle kinderen en jongeren tot 23 jaar zo thuisnabij mogelijk zodanig onderwijs en begeleiding te bieden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Het onderwijsveld is druk bezig met denken over en werken aan de voorbereiding van passend onderwijs. Besturen en samenwerkingsverbanden werken regionaal samen. Intern begeleiders, schoolleiders en coördinatoren van samenwerkingsverbanden en REC's gaan na hoe zij de zorg op hun scholen nog meer kunnen versterken. Dit alles om meer kinderen zo thuisnabij mogelijk een passend onderwijs-zorgarrangement te kunnen bieden. Voor de meeste kinderen lukt dat in de huidige situatie ook al goed. Daarom gaat de aandacht toch in het bijzonder uit naar de leerlingen die (aanzienlijke) extra zorg nodig hebben. Dus naar het creëren van thuisnabije onderwijs-zorgarrangementen voor kinderen die vanwege gedrags- of ontwikkelingsproblemen of andere beperkingen nu niet in het reguliere onderwijs terecht kunnen of thuis zitten. Samenwerking tussen primair, voortgezet en speciaal onderwijs moet daar aan bijdragen. Maar meestal is er voor deze kinderen meer nodig dan onderwijs. Deze kinderen en hun ouders hebben vaak ook extra zorg of hulpverlening nodig. Als het onderwijs, in samenwerking met partners in maatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg en jeugdzorg, gezamenlijk maatwerk kan bieden, kunnen veel meer kinderen dan in de huidige situatie een passend onderwijs-(jeugd)zorgarrangement krijgen. Daarvoor moeten bestaande belemmeringen weggenomen worden, de zorg en de zorgstructuren versterkt moeten worden en nieuwe structuren en samenwerkingsrelaties gecreëerd moeten worden. Vanaf de zorg in de klas tot en met de zorg van speciaal-onderwijs-scholen en jeugdzorginstellingen zijn kwalitatieve verbeteringen en echte samenwerkingsinitiatieven nodig.

Zorgteams en ZAT's in de leerlingenzorg

Op veel plaatsen is al structurele samenwerking tot stand gebracht met zorgpartners, in de zorgteams en ZAT's, waaronder ook met het speciaal onderwijs. Deze zorgen voor een snelle aansluiting van het lokale (jeugd)zorgaanbod bij de plaats waar vroegtijdig, snel en goed

gesignaleerd kan worden of zich belemmeringen voordoen in de ontwikkeling van kinderen, namelijk scholen. ZAT's bieden ondersteuning van leerkrachten door handelingsgerichte diagnostiek en adviezen, hoogwaardige multidisciplinaire probleemtaxatie en voorbereiding van (integrale) indicatiestelling voor en toeleiding naar jeugdzorg en speciaal onderwijs. ZAT's leveren al meerdere jaren bijdragen aan al deze taken, om kinderen sneller, betere en meer afgestemde hulp te kunnen bieden. Daarnaast is het ZAT op nog drie andere punten van belang voor passend onderwijs.

Ten eerste garandeert het ZAT een goede afstemming met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), waardoor de inzet van lokale zorg en opvoedingsondersteuning snel geactiveerd kan worden, en met de veiligheidsnetwerken / veiligheidshuizen.

Ten tweede zal het ZAT zijn aangesloten op de Verwijsindex Risicjongeren, zodat coördinatie van zorg en vroegtijdige signalering nog beter gestalte kunnen krijgen.

Ten derde is het ZAT bij uitstek de plek waar aanzetten gegeven en afspraken gemaakt kunnen worden over verdergaande vormen van samenwerking van (jeugd)zorg en onderwijs in gecombineerde programma's. Daarmee kunnen belangrijke bijdragen geleverd worden aan het handelingsrepertoire van scholen, met name ten behoeve van gedragsmoeilijke leerlingen. Dit kunnen onderwijs-jeugdzorgprogramma's zijn waarin lokale zorgpartners met het onderwijs samenwerken. Dan kan bijvoorbeeld gedacht worden aan programma's die ondersteuning bieden aan ouders bij de opvoeding van hun kinderen of voor jongeren om hun sociale vaardigheden te verbeteren. Maar ook om onderwijs-jeugdzorgprogramma's waarin instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg samenwerken met het regulier en speciaal onderwijs om maatwerk te bieden voor (groepen) leerlingen. Bijvoorbeeld programma's voor gedragsmoeilijke leerlingen in het regulier onderwijs. Deze gecombineerde programma's kunnen aangeboden worden in scholen voor regulier onderwijs, speciaal onderwijs of binnen passend onderwijs te creëren 'tussenvoorzieningen'. Waar het om draait is dat er daadwerkelijk wordt samengewerkt in programma's voor leerlingen; niet alleen méér handen, maar ook méér expertises in de klas. Een leerkracht en een groepsleider uit de jeugdzorg, die samen een groep gedragsmoeilijke leerlingen 4 ochtenden per week onderwijs en begeleiding bieden; dat is het soort samenwerking waar je dan aan kunt denken. Daarmee is duidelijk dat passend onderwijs niet denkbaar is zonder goede ZAT's en zorgteams in het primair onderwijs. Goede ZAT's en zorgteams zijn voorwaardelijk voor passend onderwijs.

Passend onderwijs richt zich op alle leerlingen. Voor hen moet kwalitatief goed onderwijs geboden worden. Maar dat is niet voldoende. Sommige leerlingen hebben extra zorg nodig om thuis nabij onderwijs te kunnen volgen. Juist voor die groep ligt er de uitdaging om in de samenwerking met andere scholen, met het speciaal onderwijs én met (jeugd)zorginstellingen in de regio meer te kunnen bieden dan in de huidige situatie gebeurt. Om die afstemming tussen partijen te realiseren, om tot een passend aanbod voor elke leerling te komen, vallen meestal snel twee termen; de zorg- en adviesteams (ZAT's) en het loket passend onderwijs. En vaak vraagt men zich af hoe deze twee zich tot elkaar verhouden. Blauwdrukken daarvoor zijn weinig zinvol. Maar het is voor goed passend onderwijs wel belangrijk hierop in elke regio vanuit de inhoud een visie te ontwikkelen. Die discussie kan goed gevoerd worden vanuit de functies die bovenschools nodig zijn om voor leerlingen die extra onderwijszorg en/of jeugdzorg nodig hebben binnen het regionaal netwerk een passend onderwijs-(jeugd)zorgarrangement te realiseren. Die functies zijn onder meer:

- Bijdragen aan (vroeg)signalering
- Vaststellen specifieke onderwijs- en zorgbehoeften
- Advies en consultatie voor leerkrachten
- Screening en vraagverheldering
- Multidisciplinaire beoordeling complexe problemen
- Aanvullend onderzoek (laten) doen
- Handelingsgerichte diagnostiek uitvoeren
- Advies of lichte hulp bieden aan kind/ouders
- Handelingsgerichte adviezen geven aan leraren
- Voorbereiding van (integrale) indicatiestelling
- Toewijzing onderwijs-(jeugd)zorgarrangementen
- Afgeven beschikkingen speciaal onderwijs of jeugdzorg
- Inzetten van preventieve programma's in scholen
- Inzetten van (preventief) ambulante begeleiding
- Overzicht van leerlingenstromen in de regio
- Informatie, toegang en klachtenfunctie voor ouders
- Verdeling van zorgmiddelen / budgetbeheer
- Evaluatie en monitoring van de geboden zorg
- Signaleren van lacunes, overlap of belemmeringen in het zorgaanbod

Bepaal in gezamenlijk overleg waar deze functies nu belegd zijn of het meest effectief belegd kunnen worden.

Dat kan zijn op het zorgteam in school, in het ZAT, in een regionaal loket of elders. De twee bewegingen, rond ZAT's en het regionaal loket passend onderwijs, vragen om goede afstemming. Om geen nieuwe drukte te creëren waar dat niet nodig is, om overlap te voorkomen, maar vooral om de zorg voor jeugdigen zo nabij mogelijk te organiseren.

We zien dat een groot aantal van deze functies behoort tot de kernfuncties van zorgteams en ZAT's. Vraagverheldering, screening, schoolondersteuning, handelingsadvisering, diagnostiek, activering van zorg en dergelijke, worden nu al binnen veel ZAT's uitgevoerd, dicht bij scholen en afgestemd op hun interne leerlingenzorg. In die ZAT's wordt de aansluiting gemaakt met bureau jeugdzorg, de REC's, de WSNS-zorg en andere zorgpartners. Daar liggen dus bij uitstek mogelijkheden om afspraken te maken over een gecombineerd aanbod van (speciaal) onderwijs en jeugdzorg en zo nodig ouderondersteuning. Ook kunnen daar afspraken worden gemaakt voor een integrale aanpak van de daarvoor benodigde indicaties. Die partners maken immers allen deel uit van het ZAT. In veel ZAT's kunnen die indicaties zelfs al grotendeels worden voorbereid. Dan is nog slechts de formele beschikking van het betreffende indicatieorgaan of het loket passend onderwijs nodig. Maar dan hoeven ouders en leerlingen hun verhaal niet meer opnieuw te doen.

Het verdient aanbeveling om deze functies nabij de scholen, in de ZAT's, te organiseren. Dat versterkt de aanpak in de klas en voorkomt verwijzing. En dus niet ver weg van scholen in een regionaal loket voor PO, VO en SO. Daarnaast zijn er andere functies die juist wel in zo'n loket thuishoren. Een ZAT is immers geen indicatieorgaan, ook al kan de diagnose en de voorbereiding van de indicatiestelling juist weer wel goed in de ZAT's worden uitgevoerd. Het ZAT is ook niet de juiste plek om leerlingstromen te volgen of de budgetverdeling uit te voeren.

In deze optiek vormen de ZAT's een essentieel onderdeel van de één-loket-functie. Dit veronderstelt wel dat in de ZAT's de partijen die hiervoor nodig zijn, met name het speciaal onderwijs en bureau jeugdzorg, ook daadwerkelijk deelnemen. Bijvoorbeeld om integrale indicaties voor speciaal onderwijs en jeugdzorg af te kunnen geven. En het stelt ook eisen aan de kwaliteit van de ZAT's. Zo kan de één-loket-gedachte worden gevolgd zonder 'bestuurlijke drukte'.

In 2011 moet er in elke gemeente minimaal één Centrum voor Jeugd en Gezin zijn, in grotere steden meer. Ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals moeten bij deze centra terecht kunnen met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien. De centra bieden advies en hulp op maat. Het CJG moet straks een herkenbaar inlooppunt in de buurt zijn. Om de naam Centrum voor Jeugd en Gezin te mogen gebruiken moet (minimaal) het volgende worden gebundeld: de jeugdgezondheidszorg (consultatiebureaus en GGD), de 5 WMO-functies (door o.a. maatschappelijk werk, opvoedondersteuning, gezinscoaching), een schakel met bureau jeugdzorg en een schakel met ZAT's.

‘Een belangrijk aspect uit het basismodel CJG is de aansluiting op de ZAT's en via de ZAT's op het onderwijs. Het CJG is een vaste partner in het ZAT', aldus minister Rouvoet in een brief aan gemeenten. De huidige praktijk laat zien dat er zeer uiteenlopende varianten van CJG's ontstaan. Er rijzen tal van vragen over een optimale aansluiting tussen deze twee zorgstructuren voor jeugdigen en hun ouders. Het kabinet streeft immers ook naar een 100% landelijke dekking van ZAT's rond het onderwijs. In deze multidisciplinaire teams sluiten deels dezelfde instellingen aan bij de zorg die door scholen wordt geboden. Scholen kunnen vroegtijdig signalen herkennen, die er op wijzen dat zich belemmeringen voordoen in de ontwikkeling. De ZAT's zorgen er voor dat die signalen snel en vakkundig beoordeeld worden en dat zo snel mogelijk de juiste hulp of ondersteuning wordt ingeschakeld voor de jeugdige, de ouders en de leerkrachten. Daarmee voeren ZAT's delen van taken uit, die behoren tot de vijf gemeentelijke taken in het kader van de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) op prestatievelid 2, het (preventief) jeugdbeleid. Die taken zijn:

1. Vroegsignalering
2. Advies en informatie geven, aan jeugdigen, ouders en scholen
3. Bieden van licht-pedagogische hulp, zoals (school)maatschappelijk werk en opvoedingsondersteuning
4. Toeleiding naar lokaal zorgaanbod, zoals maatschappelijke dienstverlening of welzijnswerk
5. Coördinatie van zorg

Naast de ZAT's functioneren ook de CJG's op die vijf genoemde gemeentelijke taken voor jeugd. Het risico van 'concurrentie' of 'overlap' ligt dan op de loer. Daarom is goede afstemming tussen ZAT's en CJG's en een sterke regisseur op de aansluiting van beide zorgstructuren nodig. ZAT's en CJG's moeten elkaar bij voorkeur gaan versterken. Voor 0 – 4 jarigen is het CJG de meest voor de hand liggende basiszorgstructuur. Voor 4 tot 18-jarigen zijn de zorgteams en ZAT's de meest voor de hand liggende basiszorgstructuur voor signalering, beoordeling en interventies. Dat vraagt er om dat bij de inrichting van CJG's voor deze leeftijdsgroep wordt nagegaan welke functies al door zorgteams/ZAT's in de gemeente of regio worden uitgevoerd. De schakel van het CJG met de ZAT's kan vorm krijgen via de jeugdgezondheidszorg of het (school)maatschappelijk werk, die toch al deel uitmaken van het ZAT. Dit kan overigens niet betekenen dat nog slechts één van deze partners deelneemt aan de ZAT's. Juist de multidisciplinaire samenstelling met de verschillende expertises is cruciaal voor het goed functioneren van het ZAT en daarmee voor goede zorg voor kinderen en ouders.

ZAT en CJG versterken elkaar

Met een sterk CJG is het voor ZAT's en scholen eenvoudiger om snel goede opvoedingsondersteuning in te schakelen bij door scholen gesignaleerde behoeften hieraan. Ook kan in het CJG het aanbod aan opvoedingsondersteuning versterkt worden, door onder meer intensievere en meer gezinsgerichte vormen van ondersteuning te ontwikkelen en aan te bieden. Daarnaast wordt het voor de CJG's, door aan te sluiten bij de ZAT's, veel beter mogelijk om daadwerkelijk de risicojeugd en risicogezinnen te bereiken. Die komen meestal immers niet zo maar bij hulpverleningsinstellingen, of een CJG, binnenlopen. Deze zwaardere hulpvragen worden in het onderwijs wel gesignaleerd en via het ZAT, waarin het CJG vertegenwoordigd is, toegeleid naar zorg en hulpverlening.

De regie op de centra voor jeugd en gezin ligt bij gemeenten, die daarbij grote vrijheid krijgen. Ze baseren zich op de eigen mogelijkheden en wensen en het principe één kind, één gezin, één plan. Gemeenten kunnen dit natuurlijk niet alleen. Ook schoolbesturen hebben hierin verantwoordelijkheden. Voor een goede afstemming tussen ZAT's en CJG zijn een gezamenlijke visie en goede werkafspraken tussen gemeenten en schoolbesturen daarom van groot belang. De lokale educatieve agenda (LEA) biedt hiervoor een goed kader.

Schoolbesturen krijgen straks de wettelijke plicht samen te werken met instellingen die hulpverlening bieden aan kinderen en ouders. Zij moeten met gemeenten afspraken maken over de (preventieve) inzet van hulpverlening in de school en de inrichting en instandhouding van zorg- en adviesteams. Daarnaast krijgen schoolbesturen in het kader van Passend Onderwijs een 'zorgplicht' voor alle leerlingen die zich aanmelden of zijn ingeschreven bij de school. Elk kind moet een passend onderwijs-zorgarrangement krijgen, zo thuisnabij als mogelijk. Dat kan een school niet altijd alleen. Daarom is samenwerking met speciaal onderwijs en jeugdzorg nodig. Dit brengt onder meer de volgende wettelijke taken en daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden voor schoolbesturen met zich mee:

- De kwaliteit van het onderwijs op hun scholen, uitgaande van verschillende onderwijsbehoeften van leerlingen
- De zorg binnen hun scholen; het aanstellen/faciliteren/professionaliseren van leerkrachten, intern begeleiders, remedial teachers, directies voor hun zorgtaken
- Het realiseren van een effectieve en efficiënte zorgroute in de school voor de inzet van interne en externe deskundigheid; via leerkracht, intern begeleider, zorgteam en ZAT
- Bijdragen aan de preventieve inzet van hulpverlening in het onderwijs, zoals schoolmaatschappelijk werk
- Initiëren en faciliteren van het inrichten van zorgteams, waarin naast de school ten minste schoolmaatschappelijk werk en jeugdgezondheidszorg deelnemen
- Stimuleren en ondersteunen van school-zorgbeleid op alle scholen en zorg dragen voor uitwisseling en afstemming tussen scholen hierover, op alle niveaus
- Zorg dragen voor goede communicatie met ouders over de zorg op school en bovenscholen (tekst in schoolgids, folder voor ouders bij inschakelen zorgteam / ZAT, privacy-reglement, enz.
- Signalen vanuit de scholen doorvertalen naar zorgbeleid van het samenwerkingsverband
- Actieve bijdrage leveren aan het zorgbeleid van het samenwerkingsverband WSNS en het regionaal netwerk, uitgaande van passend onderwijs en goede ZAT's, en schoolleiders en IB'ers daarbij betrekken

- Bijdragen aan voorstellen / afspraken voor integraal indiceren in het kader van passend onderwijs en met jeugdzorg en de rol van het ZAT daarbij; afstemming ZAT's en loket passend onderwijs
- De kwaliteit van de bovenschoolse zorg binnen het WSNS-verband, op bijvoorbeeld dyslexie, hoogbegaafdheid, onder meer door de inzet van ambulante begeleiding, collegiale consultatie, etc.
- De inrichting en kwaliteitsbevordering van (bovenschoolse) ZAT's, waarin naast de school minimaal maatschappelijk werk, jeugdarts, bureau jeugdzorg, speciaal onderwijs en WSNS deelnemen en leerplicht en politie op afroep beschikbaar zijn
- Efficiënte samenwerking en doorgaande leer- en zorglijnen realiseren, binnen het samenwerkingsverband en/of regionale netwerk, met speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en voorschoolse voorzieningen ten behoeve van passend onderwijs

Dit vraagt van schoolbesturen allereerst dat zij in staat zijn om (in samenwerking met de scholen en het samenwerkingsverband) een inhoudelijke visie te ontwikkelen op de zorg in en om de scholen. Dat betekent dat zij goed op de hoogte zijn van de inhoud van landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen op het gebied van de zorgstructuur in en om scholen, zoals handelingsgericht werken, één zorgroute, samenwerking tussen scholen en externe zorgpartners, het kwaliteitsmodel en instrumentarium voor ZAT's, lokaal jeugdbeleid, de lokale educatieve agenda, Centrum voor Jeugd en Gezin, de verwijzindex risicojongeren, enz.

Op basis hiervan moeten schoolbesturen zorg dragen voor goede samenwerkingsafspraken en afstemming met externe hulpverleners en ondersteuners in de (boven)schoolse zorg, zoals (preventief) ambulante begeleiding van SBO en REC's, collegiaal consultants, schoolmaatschappelijk werk en andere expertises. Dit betekent ook dat zij deel zullen moeten nemen aan lokale en regionale netwerken en beleidsoverleggen. En bovenal dat zij overleg moeten voeren met gemeenten over 'zorg in en om de school' en het realiseren van verbinding en samenhang tussen de lokale jeugdvoorzieningen. Dit bij voorkeur als samenwerkende schoolbesturen binnen een gemeente of regio en in samenwerking / afstemming met de WSNS-coördinator. Dit overleg wordt bij voorkeur gevoerd in het kader van de lokale (of regionale) educatieve agenda, waarvoor een gespreksagenda met betrekking tot 'zorg in en rond de school' beschikbaar is.

ZAT's en passend onderwijs zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid van veel partners. Daarbij zijn er partijen die met name een bestuurlijke verantwoordelijkheid hebben en partijen die met name verantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het opzetten, in stand houden en vergroten van de kwaliteit van zorg- en adviesteams (ZAT's) ligt primair bij schoolbesturen en gemeenten. Zij hebben daarin onderscheiden opdrachten. Zo is de gemeente vooral verantwoordelijk voor de inrichting van en de regie op een sluitend lokaal netwerk van op elkaar afgestemde voorzieningen voor hulp en begeleiding van jeugdigen die in de knel dreigen te raken of al geraakt zijn. Zij sturen en bekostigen de lokale zorginstellingen, zoals de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk en de leerplichtambtenaar. De schoolbesturen van hun kant hebben er voor te zorgen dat er op hun scholen goede zorg voor leerlingen wordt geboden en dat er een goede bovenschoolse structuur voor zwaardere zorg en ondersteuning gerealiseerd is, in samenwerking met andere scholen in een regio. Wat betreft de uitvoering van de zorg door scholen en hulpverleningsinstellingen ligt de verantwoordelijkheid bij de professionals zelf en bij het management van scholen en instellingen.

De ZAT's en zorgteams in het primair onderwijs voeren al heel wat activiteiten uit voor 4 tot 12 jarigen, die behoren tot de vijf gemeentelijke taken in het kader van de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) op prestatievelde 2, met betrekking tot (preventief) jeugd-beleid. Die taken zijn: vroegsignalering, advies en informatie geven (aan jeugdigen, ouders en scholen), bieden van licht-pedagogische hulp (zoals (school)maatschappelijk werk en opvoedingsondersteuning), toeleiding naar lokaal zorgaanbod (zoals maatschappelijke dienstverlening, welzijnswerk, enz.) en coördinatie van zorg. Naast de ZAT's voeren ook Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's), Veiligheidshuizen en eventueel andere lokale zorgstructuren activiteiten uit op deze taakgebieden. Dat vraagt om regie en sturing. Die taak ligt primair bij de gemeente(n). Maar daarbij heeft de gemeente de schoolbesturen en het management van de instellingen nodig. Gemeenten kunnen voor hun taak niet zonder het onderwijs, en schoolbesturen kunnen niet zonder de gemeente(n). Gemeenten krijgen daarom de verplichting om met alle betrokken instellingen en provin-

cies schriftelijke afspraken te maken over de wijze waarop zij met elkaar samenwerken en om met partijen sluitende samenwerkingsafspraken te maken over hun deelname aan ZAT's en de beschikbaarheid van preventieve inzet en achterliggende zorg op school en gespecialiseerde zorg buiten school. Instellingen zijn verplicht mee te werken aan de totstandkoming van de afspraken en de nakoming daarvan. De afspraken hebben in ieder geval betrekking op de taakverdeling tussen instanties, de deelname aan casusoverleggen (in en rond het onderwijs: ZAT's), de verantwoordelijkheid dat indien nodig altijd iemand de coördinatie van zorg heeft en het oplossen van mogelijke knelpunten in de coördinatie van de zorg. Om de verantwoordelijkheid voor het jeugdbeleid te kunnen waarmaken, zullen gemeenten waar nodig in regionaal verband onderling afspraken moeten maken over de samenwerking. De lokale educatieve agenda (LEA) biedt hiervoor een goed kader.

Dit resulteert in een heel andere vorm van lokaal bestuur, waarin veel meer inbreng van andere partijen en samenwerking noodzakelijk zijn. Het betekent ook veel meer horizontaal samenwerken. Daarin bestaat nog maar weinig traditie. Zo bestaat er formeel nog ongelijkheid op het gebied van verantwoording naar elkaar toe tussen gemeenten en schoolbesturen; gemeenten hebben die plicht wel, scholen (nog) niet. Ook is de schaal waarop afspraken nodig zijn soms niet gelijk aan de schaal van de gemeente of die van het schoolbestuur. Zo zijn er schoolbesturen die met 12 gemeenten over een LEA moeten praten. Of gemeenten die met 60 schoolbesturen afspraken moeten maken. Ook is het van belang te bepalen wie er aan tafel zitten bij dat overleg. Voor gemeenten geldt dat medewerkers deelnemen die goed op de hoogte zijn van alle werkgebieden van de gemeente die raken aan het jeugdbeleid, dus zowel welzijn, zorg, veiligheid als onderwijs. En voor schoolbesturen is het raadzaam ook de coördinatoren van samenwerkingsverbanden WSNS bij het overleg te betrekken. Die hebben immers het beste overzicht van de zorgstructuren in en om de scholen in de regio en zijn vaak nauw betrokken bij de ZAT-ontwikkeling. Met gemeenten kunnen afspraken over de inzet van bureau jeugdzorg in de ZAT's worden voorbereid, die de gemeente vervolgens in haar op overeenstemming gericht overleg (OOGO) met provincies meeneemt en bespreekt.

Deze nieuwe bestuurlijke verhoudingen vragen om een actieve opstelling van beide kanten; zoeken naar mogelijkheden en kansen, in plaats van terugleunen en wachten op wettelijke voorschriften en vaste protocollen.

De LEA is geïntroduceerd als een instrument om het lokaal onderwijsbeleid vorm en inhoud te geven na de wetwijzigingen in het onderwijs(achterstanden)beleid in 2006. Het is een instrument voor gemeenten en schoolbesturen (en voor de uitvoering ook de overige partners) om in 'nieuwe, meer gelijkwaardige, verhoudingen' tot gezamenlijke afspraken te komen over het onderwijs- en jeugdbeleid. Het bijzondere bij zorg in en rond scholen, waaronder Passend Onderwijs en ZAT's, is dat de verantwoordelijkheid daarvoor niet bij slechts één partij belegd kan worden. Juist omdat een ZAT een netwerkorganisatie is, zijn samenwerking en een gedeelde verantwoordelijkheid van meerdere partijen aan de orde. Sluitende vormen om die samenwerking te bekrachtigen liggen nog niet altijd klaar. Sinds enkele jaren hebben gemeenten en schoolbesturen in het kader van het onderwijsachterstanden- en VVE-beleid de plicht om over die onderwerpen gezamenlijke afspraken te maken in de LEA. Die LEA biedt de mogelijkheid om ook andere zaken, waarbij de verantwoordelijkheden van gemeenten en scholen elkaar raken, op te nemen. De zorg in en rond scholen dient zeker ook op die agenda te staan. Wellicht wordt dit ook een verplicht onderdeel van de LEA. De LEA is daarmee bij uitstek het kader waarbinnen schoolbesturen en gemeenten afspraken kunnen maken en vastleggen over de doelen, taken, inzet en verantwoordelijkheden van de gemeente(n) en de schoolbesturen over de zorgstructuren in en om het onderwijs, waaronder de ZAT's, en het werkelijk combineren van onderwijs en zorg in het kader van Passend Onderwijs.

Zo'n lokale educatieve agenda moet dan wel méér zijn dan een aantal fraaie intenties op een hoog abstractieniveau. In de LEA moeten ook concrete afspraken over de inzet van menskracht en middelen en resultaatsverplichtingen worden vastgelegd. En over de plaats van de ZAT's en de onderwijszorgstructuur in het totale lokale jeugdbeleid. Dan gaat het bijvoorbeeld om de relatie tussen de ZAT's en het CJG of de ZAT's en de Veiligheidsnetwerken / Veiligheidshuizen. Op basis van deze bestuurlijke overeenkomst in de LEA kunnen vervolgens werkafspraken gemaakt worden met het management van de uitvoerders van zorg en onderwijs; de scholen en de zorginstellingen. Daarmee kan een solide basis worden gelegd voor samenwerking in de zorg voor jeugdigen.

De besprekpunten met betrekking tot zorg rond het onderwijs in de LEA zouden kunnen zijn:

- Deelnemers in de ZAT's en zorgteams en beschikbare capaciteit en financiering van hulpverlening
- Intensivering kwaliteit zorg- en adviesteams en zorgteams
- Afstemming zorg- en adviesteams met andere lokale zorgstructuren
- Aanbod van lokale zorg en jeugdzorg in en rond het onderwijs
- Passend onderwijs
- Doorgaande zorglijnen

Voor een uitwerking van deze agendapunten zie www.zat.nl of www.delokaleeducatieveagenda.nl

Op sommige punten en plaatsen is het nodig die bestuurlijke samenwerking verder uit te breiden. Zo is voor de aansluiting van de jeugdzorg bij de ZAT's de provincie als bestuurlijke partner nodig. Gemeenten hebben al de wettelijke taak om met de provincie tot overeenstemming te komen hierover. De afspraken met de schoolbesturen in de LEA kunnen een belangrijke basis vormen voor het gesprek dat gemeenten met de provincie voeren. Daarnaast vraagt een integraal jeugdbeleid en een goede afstemming van lokale zorg met de onderwijszorg meestal ook om regionale afstemming met andere gemeenten. Zeker in de meer landelijke gebieden, maar ook bij kleine gemeenten die dicht om een grote(re) gemeente heen liggen. Of wanneer het verzorgingsgebied van ofwel de onderwijsinstelling ofwel de zorgpartners zich over een groter geografisch gebied uitstrekt. Dan kun je naast de LEA ook spreken over een Regionale Educatieve Agenda (REA).

Schoolbesturen kunnen dus veel profijt hebben van de LEA. Dit vraagt van hen een actieve rol; gemeente(n) aansporen om de LEA met hen op te stellen, zorg rond scholen daarin tot gespreksonderwerp maken, tot concrete afspraken komen, de uitvoering van de LEA evalueren, enz. De LEA vraagt ook van besturen dat zij zich als één gesprekspartner naar de gemeente(n) toe presenteren, steeds meer ook samen met het VO. Het samenwerkingsverband WSNS en de coördinator daarvan kunnen daarbij goed ingezet worden.

10 Is er ondersteuning mogelijk voor schoolbesturen?

Het Kabinet heeft besloten een Landelijk Steunpunt ZAT's in te richten. Daar vanuit wordt ondersteuning geboden aan iedereen die vragen heeft over de versterking van de samenwerking met externe zorgpartners. Door middel van een landelijk programma wordt ondersteuning en begeleiding geboden bij het realiseren van ZAT's daar waar ze nog niet tot stand zijn gekomen en bij de kwaliteitsverbetering van bestaande ZAT's. In dit ondersteuningsprogramma wordt nauw aangesloten bij andere ondersteuningsprogramma's, zoals dat voor passend onderwijs, voor Centra voor Jeugd en Gezin en voor integraal indiceren.

In dat Kwaliteits- en ondersteuningsprogramma ZAT's worden verschillende actielijnen onderscheiden rond de versterking van de samenwerking in ZAT's in het PO, VO en MBO. Dat zijn onder meer:

- Helpdesk en website
- Kwaliteitsbevordering en professionalisering van ZAT's
- Bevorderen van bestuurlijke samenwerking en afspraken
- Verhogen van de dekkingsgraad van ZAT's
- Samenhang met programma's rond Voortijdig Schoolverlaten, Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), Passend Onderwijs en Kwaliteitsteams Veiligheid
- Monitoring en onderzoek van voortgang en prestaties

Het Steunpunt levert geen blauwdrukken voor ZAT's, maar verschaft informatie, ideeën, tips en handreikingen. Bij de uitvoering van het programma houdt het Landelijk Steunpunt rekening met de bestaande verschillen in de vormgeving van ZAT's in de diverse onderwijssectoren. Scholen of regio's waar het vormgeven van ZAT's een extra impuls vraagt, krijgen vanuit het steunpunt de gevraagde intensievere aandacht. Het Landelijk Steunpunt ZAT biedt:

- Informatie en advies
- Instructiemateriaal (DVD's, handreikingen)
- Kwaliteitscriteria, checklists voor ZAT's
- Brochures en protocollen

- Inhoud voor een basisregistratie voor ZAT's
- Landelijke conferenties
- Regionale werkbijeenkomsten
- Begeleiding van kenniskringen
- Maatwerktrajecten in de regio's

De aanpak van het Steunpunt is er op gericht om het realiseren van meer en betere ZAT's te bevorderen. Dat vraagt om activiteiten op uitvoeringsniveau én op bestuurlijk niveau. Samen met bestaande ZAT's is de afgelopen jaren een Kwaliteitskader ZAT's ontwikkeld. Dat bevat allerlei instrumenten en handreikingen om de praktijk van ZAT's te toetsen en te vergroten. Deze producten worden doorontwikkeld en bruikbaar gemaakt voor de diverse doelgroepen. Een belangrijk doel van het Kwaliteits- en ondersteuningsprogramma ZAT's is het actief en begeleid verspreiden van dit instrumentarium. U kunt dit kwaliteitskader ZAT's nu al vinden op www.zat.nl Daarnaast wordt ondersteuning geboden bij de implementatie daarvan. Deels via gerichte activiteiten voor de verschillende doelgroepen, maar ook door maatwerktrajecten op verzoek van regio's, samenwerkingsverbanden of besturen.

In het primair onderwijs richt het Kwaliteits- en ondersteuningsprogramma zich vooral op schoolbesturen/bovenschools managers, ZAT-voorzitters, intern begeleiders en WSNS-coördinatoren/WSNS-voorzitters. Voor gemeenten en provincies is een landelijke bestuurlijke lijn uitgezet. Ook de partnerinstellingen in het ZAT worden landelijk benaderd via de branche- en koepelorganisaties. Dat geldt ook voor het speciaal onderwijs, de REC's, die ook taken uitvoeren ten behoeve van het regulier onderwijs.

Landelijk Steunpunt ZAT

Het Landelijk Steunpunt ZAT biedt ondersteuning aan iedereen die betrokken is bij zorg- en adviesteams. Voor al uw vragen over de samenwerking van scholen met zorgpartners in zorgteams en ZAT's kunt u terecht op: 030 – 230 6481 of infozat@nji.nl of www.zat.nl

Landelijk Steunpunt ZAT
Nederlands Jeugdinstituut
Postbus 19221
3501 DE Utrecht
+31 30 230 64 81
www.zat.nl
infozat@nji.nl

Foto: Marcel Loermans, Meritis

